

3. SOCIÁLNÍ STÁT

Úvod do sociální politiky

STRUKTURA PREZENTACE:

- Znaky sociálního státu
- Pojetí, východiska a cíle sociálního státu
- Typologie
- Krize

CO JE TO SOCIÁLNÍ STÁT?

Sociální stát, také označení **welfare state** (stát blahobytu), či stát veřejných sociálních služeb.

Definice není jednoznačná, vychází z odlišných pojetí, kontinuálně se mění.

„Označuje stát, v němž se v zákonech, ve vědomí a postojích lidí, v aktivitách institucí a v praktické politice prosazuje myšlenka, sociální podmínky, v nichž lidé žijí, nejsou jen věcí jedinců či rodin, nýbrž i věcí veřejnou. Každému z jeho občanů se dostává alespoň určitého uznaného minima podpory a pomoci v různých životních situacích, které jej či jeho rodinu (potenciálně či aktuálně) ohrožují.“ (Potůček, 1995: 35)

ZNAKY SOCIÁLNÍHO STÁTU

Dle Krebse (2015) je sociální stát chápán jako stát se silným veřejným sektorem a s výraznými intervencemi vlády do sociální oblasti.

Stát, v němž odpovědnost za základní životní podmínky není jen záležitostí jednotlivců a jejich rodin, ale i záležitostí veřejnou.

Vyznačuje se vysokou mírou redistribuce (náročné na ekonomické zdroje).
Může tedy fungovat jen v rámci velmi produktivních ekonomik.

VÝCHODISKA SOCIÁLNÍHO STÁTU

- **Základní teoretický rámec** předložil 1942 **Lord William Beveridge (1879 – 1963)** jako návrh britskému parlamentu. Tato představa se týkala povinnosti státu zabezpečit po válce obyvatelstvu:
 - *zdravotní péči,*
 - *vzdělání,*
 - *zaměstnání,*
 - *sociální jistoty a pomoc v případech sociální dezintegrace a zanedbanosti.*
- W. Beveridge navázal na ekonoma J. M. Keynesa a požadoval, aby byl celý systém hrazen na principu přerozdělení daní. Tak vznikla ucelená teorie sociálního státu.

(Tomeš, 2010: 123)

CÍLE SOCIÁLNÍHO STÁTU

Sociální stát sleduje zejména tyto cíle:

- *Sociální jistota a bezpečí*
- *Sociální suverenita a důstojnost jedince (zvláště sociální nezávislost na trhu práce)*
- *Blahobyt občanů*
- *Snížení sociální nerovnosti a vyšší sociální spravedlnost*
- *Standardní úroveň veřejných sociálních služeb*
- *Zlepšení kvality osobního a společenského života*
- *Legitimace společenského (politického) systému*

(Večeřa, 1996: 28 – 29)

TYPOLOGIE (MODELY) SOCIÁLNÍHO STÁTU

Reziduální sociální stát - vychází z liberálních myšlenek. Potřeby lidí jsou primárně uspokojovány rodinou a trhem. Sociální pomoc přichází na řadu až ve chvíli, kdy tyto dvě instituce přestanou normálně fungovat (rodinná krize, ekonomická krize apod.)

Institucionální sociální stát - typické je centrálně organizovaný systém sociálních služeb, které mají zajišťovat standardní životní potřeby jedinců a skupin. Takový sociální stát má integrovat společnost, vyrovnávat nerovnosti a předcházet sociálním událostem.

Pracovně-výkonnostní sociální stát - uspokojování potřeb svých občanů se odvíjí od začlenění do pracovních struktur a výsledků a produktivity práce.

TYPOLOGIE SOCIÁLNÍHO STÁTU

Typ sociálního státu (dle R. Titmuse)	Reziduální	Výkonový	Institucionální
Charakteristika (dle G. Esping-Andersen)	Liberální	Konzervativní, korporativistický	Sociálně-demokratický
Odpovědnost státu za uspokojování potřeb	Minimální	Optimální	Maximální
Populace pokrytá povinně poskytovanými službami	Menšina	Většina	Všichni
Výše příspěvků	Nízká	Střední	Vysoká
Část národního důchodu určená pro služby státu	Nízká	Střední	Vysoká
Zkoumání potřebnosti	Primární	Sekundární	Marginální
Charakter klientů společnosti	Chudáci	Občané	Členové
Status klientů	Nízký	Střední	Vysoký
Příklady	USA, Kanada, Japonsko	Střední a jižní Evropa	Skandinávie

Tab. 1: Typologie sociálních států

(Krebs, 2015: 83)

KRIZE SOCIÁLNÍHO STÁTU

V 70. – 80. letech 20. stol. diskuze o samotných principech welfare state a **zpochybnění jeho legitimacy** (kritika především autory „nové pravice“).

K diskuzi a krizi sociálního státu přispěla měnící se politická a společenská situace - prohlubující se deficity veřejných rozpočtů, ekonomická krize související s ropným šokem v 60. letech, změny na trhu práce v souvislosti s ekonomickými a demografickými změnami (stárnutí populace).

Krise nákladů: sociální stát je příliš nákladný

Krise efektivity: špatná realizace v zásadě dobrých opatření (těžkopádnost systému, nízká transparentnost)

Krise legitimacy: realizují se taková opatření, se kterými občané nesouhlasí

(Potůček, 1995: 38)

LITERATURA:

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-921-2.